

Narodni boji štajerskih Slovencev pred vojno.

Dr. Morocutti, zdravnik v Št. Ilju v Slov. goricih dela v zadnjem času v nemškem časopisu propagando z nekimi dozdevnimi krivicami napram Nemcem (!) v mariborski oblasti. Da bi dosegel zaželjen učinek te propagande, dela paralelo med današnjim stanjem in med stanjem pred vojno. Pri tem pa zavestno opusti povedati nemškemu svetu, s kakšnimi ogabnimi sredstvi so pred vojno Nemci in nemčurji preganjali slovenski življenji, ki je obupno branil svoj rodno grudo. Da to vrzel izpolnimo, priobčujemo dr. Morocuttiju v odgovor in v orientacijo javnosti, ki je o tem vprašanju nepoučena, sledečo zgodovinsko razpravo.

Naš nepozabni Ivan Cankar je napisal neke to-le legendo: Takrat, ko je Kristus, naš Gospod, romal po zemlji, da bi si od blizu ogledal človeka-grešnika in njegov nehanje, se je napotil tudi v ubogo našo slovensko deželo. Sel je po cesarski cesti iz Vrhnike v Ljubljano, in ugledal je moža, ki je sedel na občestnem kantonu in milo jokal. V neskončnem svojem usmiljenju stopi Kristus k njemu in ga vpraša: »Kaj ti je hudega, prijatelj? Povej mi!« Betežnik zmaje z glavo, ne odvrne besede, solze mu lijejo v beli prah. Milo se nagne k njemu Gospod, tolaži ga z usmiljeno besedo: »Povej mi, kako ti morem pomoči!« Ali betežnik zmaje z glavo ter odmahne ihteč: »Meni ne more pomagati nihče, niti sam nebeski Bog ne.« Jezus pa reče: »Človek, jaz sem Gospod, tvoj Bog, razodeni mi svojo bolesto!« Še huje žaliti betežnik ter se spove: »Slovenec sem!« Ob tej besedi se bridko razjoka Bog sam ter gre po svojih svetih potih. Tako naš Cankar.

Ni pač hotel naš pesnik s temi besedami napisati kake blasfemije. Hotel je samo drastično pojasniti, kak siromak je Slovenec. Slovenski narod je bil, in bo ostal narod trpinov. Če mislimo na njegov položaj pred vojno in na njegov položaj po vojni, je pač vedno trpel. V tem oziru mu je še mogoče na svetu podoben samo irski narod. Te Cankarjeve legende se spominimo, ko pišemo o narodnih bojih štajerskih Slovencev pred vojno. Niso neznane te reči. Pa dobro je, jih v spominu ohraniti, da bi jih ne pozabili. Dobro je, da se te velikanske boje po desetih letih narodnega osvobođenja zopet živo predočimo. Marsikaj bomo drugače presojevali in pa zaupanje bomo dobili vase, katerega nam tako dandanes manjka. Če majhno število štajerskih Slovencev ni obupalo v teh strašnih bojih, se nam tudi dandanes ni treba bati. Najslabše bi bilo, če bi zaupanje zgubili.

Poglejmo malo v zgodovino! Spodnji Štajer je bil nekdanje čisto slovenski. V 6. stoletju so se tu kompaktno naselili Slovenci po odhodu Longobardov v Italijo. Zgornje Štajersko, Nižje Avstrijsko, deloma tudi Gornje Avstrijsko, Solnograško in Tirolsko niso bili Slovenci tako goste zasedli. Zato so tudi po izgubi lastne slovanske države tukaj izginili, ker je bila premoč nemstva prevlečila. Da so pa bili tudi v deželah Slovenci naseljeni, nam dokazujejo imena raznih krajev, kakor n. pr. Windischgarsten, Wind. Matrei, Gradec, Ljubno itd. Tudi nemški zgodovinarji tega ne taje. Najstarejše izkopine na Spod. Štajerskem jasno svedočijo, da so bili tu nekdanj samj Slovenci. Spodnje Štajersko je bila eminentno slovenska dežela. Nemški življenji, kolikor ga je bilo, se je pozneje umetno naseljeval. Nemce so na Spod. Štajerskem kolonizirali nemški obmejni grofje pod Karolingi, Bamberžani in Habsburžanti. Slovenci so bili skoraj izključno poljedelci. To je bila deloma njihova nesreča. Kjerkoli so bile večje naselbine, osobito trdnjave fevdalnih grofov, so Nemci naseljevali nemške trgovce in obrtnike. Odtod tudi dejstvo, da je največ nemškega življa na Spod. Štajerskem bilo med trgovci in obrtniki. Poljedelstvo je najmanj neslo, in tako so prišli Slovenci gospodarsko pod nemški vpliv in bili v gospodarskem oziru

vedno šibkeji. To naseljevanje pa ni bilo ravno sistematično. Do novejših časov tudi ni bila narodna zavest ne pri Nemcih, ne pri Slovencih posebno velika. Rekli bi lahko, da je sploh ni bilo. Narodna zavest se je šele začela vzbujati 1848. leta. Pa tudi pozneje so se Slovenci in Nemci na Spodnjem Štajerskem dobro razumeli. Nemci se niso do 80. letih čutili posebno močnih. Čutili so, da so le gostje. Ko so Slovenci začeli v Ptuj in Mariboru ustanavljati svoje narodne organizacije, jih Nemci niso ovirali, še z njimi so šli.

Ko so Slovenci v Ptuj ustanovili svojo čitalnico, je bilo vse mesto v slovenskih zastavah. Vse ugledne pajske rodbine so se udeležile dotične slavnosti. Nemci niso mogli: še nikjer pokazati svoje premoči. Bilo jih je le premalo. Le ko smo dobili ustavo, se je začelo sistematično raznarodovanje spodnještajerskih Slovencev. Največja nesreča Spod. Štajerske je bila, da je prišel pod oblast nestrpne nemške, buržoazijske deželne večine. Pri Kranjcih je bilo drugače. V deželnem zboru in deželnem odboru so imeli še dokaj opore, s katero so se ustavljali nemškemu vplivu. Mi pa smo bili leta in leta pod nadvlado deželne nemške večine, ki nas je sistematično ponemčevala. Dežele pa so imele na zakonodaj v svoji samoupravi velik vpliv, osobito na šolstvo. Zato je bil upravičen v zadnjih letih pred vojno naš vojni klic: »Proč od Gradca!« Kdor to upošteva, bo razumel, zakaj smo zaostali v narodnem mišljenju. Na hiši graškega deželnega zbora so bile za nas zapise besede: »Slovenec! če hočeš tu noter, pusti vse upanje zunaj!« Pritisk iz Gradca je bil velik: na Dunaju pa smo dobili tudi malo svojih pravic. V državnem zboru niso bili Slovani edini. akoravno smo imeli večino. Pesnik je pel o naših predvojnih razmerah: Pri nas se črn razgrinja mrak, nebo zastira gost oblak, in zvezde ni nobene.

a) Najhujše so nas raznarodovale šole. Naša meja se je vedno bolj krčila, ker so bile ob meji same nemške šole. Meja med slov. Spod. Štaj. in nemškim Štaj. je šla od Radgone ob Muri do Ernoža, od tam proti Arnovžu do Ivnika in naprej po cesti čez Soboto do Labuda. Akoravno je bilo v teh krajih ob meji še začetkom ustavnega življenja precej Slovencev, so bile šole izključno vse nemške. V Radgoni je bila takrat polovica Slovencev, v Apačah ena četrtina, na Sladkem vrhu ena tretjina, v Spielfeldu dve petini, v Lučanah dve tretjini. Sobota je bila skoraj izključno slovenska.

Diarij graških jezuitov poroča, da je bil l. 1752. misijon v Arnovžu in Lučanah. V Arnovžu se je pridigovalo slov. in nemški, v Lučanah pa samo slovenski. Tu so ginevali Slovenci kot sneg pod toplimi solničnimi žarki. Tudi v cerkvi, kakor moramo žalibog omeniti, niso imeli Slovenci tistih pravic, ki bi jih bili morali imeti. Sploh pa so bili kraji med Dravo in slov.-nemško mejo najbolj izpostavljeni ponemčevanju. Takozvana dravska dolina je bila skoraj čisto ponemčena. Imela je skoraj izključno nemške šole. Nemška šola je bila v Radvanju, kjer sta bili dve tretjini Slovencev. Nemška šola je bila tudi v Radvanju, kjer je bilo devet desetih Slovencev. Naša mesta in trgi so imeli samo nemške šole, tako Maribor, Celje in Ptuj. Slovenci so bili prisiljeni pošiljati otroke v nemške šole. Tako se je dogajalo, da so bili starši Slovenci, otroci pa janičarji. In druge šole so bile utrakvistične, slovensko-nemške, ne tič, ne miš. In te utrakvistične šole so bile najhujše ponemčevalnice. Bile so pravi nestvor, popolnoma protipostavne in proti vsem pravilom zdrave pedagogike. Otrok se ni naučil ne slovenski, ne nemški; bil je nemškutar, ko je izstopil iz šole. Tega se je zavedal, če je izstopil iz šole, da je Slovenec ničla, Nemec pa vse. Te šole je vlada pospeševala, akoravno jih je prepovedoval § 19. avstrijskega osnovnega zakona, ki se je tako lepo glasil: Vsi narodi države imajo enako pravico. Vsak narod ima nedotakljivo pravico,

gojiti in likati svojo narodnost in svoj jezik. Ravnoopravnost vseh v deželi navadnih jezikov v šoli, v uradih in javnem življenju se od države priznava. V deželah, kjer prebiva več narodov, naj se javna učilišča ustanove tako, da se nudi vsaki narodnosti zadostnih sredstev, izobraževati se v svojem jeziku, ne da bi bil kdo prisiljen, učiti se drugega deželnega jezika.« Najvišje upravno sodišče na Dunaju je na pritožbo jarenske občine z dne 21. junija 1907 proglasilo, da more po zakonu na splošni ljudski šoli biti samo en učni jezik, drugi deželni jezik pa le učni predmet. V utrakvističnih šolah se je pa že od 2. šolskega leta tuintam poučevalo v nemškem jeziku, tako n. pr. je bila razven čisto nemške šole v Kojncih tudi slov.-nemška, na kateri so bili skoraj vsi učitelji nemškega mišljenja. Prišel je od zloglasnega dež. šol. nadzornika Linharda ukaz, da mora biti od 2. šolskega leta naprej učni jezik nemški. Otroci so se torej morali v 1. razredu toliko nemški naučiti, da so lahko v 2. šolskem letu sledili nemškemu pouku. To si je mogla izmisliti le fanatična nemška glava. Take šole so bile za otroke prave mučilnice. Kjer je bil res narodni slov. učitelj, je še šlo; pa ti so bili veliki narodni mučeniki. Mnogi niso imeli trdne hrbtnice, vклонili so se, ker je bil režim takšen. Slov. narodni učitelj ni nič veljal, ni prišel naprej, nemškutar pa je bil vse, če je bil tudi slab pedagog. Nemškutar je imel vse storiti, narodni učitelji pa so bili vedno v disciplinarni preiskavi. Nemškutarsko navdahnjenega učitelja je vse od zgoraj štčtilo. V Št. Ilju so imeli na utrakvistični šoli nadučitelja nemškutarja, ki si je v šoli reči dovolil, ki so bile naravnost gorostasne. Pohujševal je naravnost otroke. Dobiti bi bil moral za svoje hudobije par let ječe. Farani so ga hoteli nanznaniti. Od merodajne narodne strani pa so dobili mišljaj, naj puste zadevo v miru, ker ne bodo nič dosegli. Deželni šolski svet b. bil gotovo mnenja, Slovenci ga preganjajo, ker je nemški pionir. In res ga je okrajni šolski nadzornik na vse načine zagovarjal. Težavno so bile v tem oziru naše razmere. Če so postavile tako gorvile za nas, gazili so jih merodajni faktorji. Če je slov. okrajni šolski svet ali pa krajni še tako kaj pametnega sklenil, je obrnil deželni šolski svet vse v prid Nemcem. Če sta slov. občinski odbor in slov. krajni šolski svet prosila za slovensko šolo, se je reklo: Ta dva faktorja nista merodajna za to. Če pa je prišel glas iz ljudstva proti nemškutarski šoli, se je pa zopet reklo: Občina mora tukaj govoriti, če je bila slučajno v nemških rokah. Seveda, če so na Nemci prosili za nemško šolo, pa so hitro dobili dovoljenje, če se je za njo tudi oglašala samo majhna peščica. Včasih je prišlo celo do plebiscita, pa so nemški in nemškutarski hujskači tako prestrašili ljudstvo, da ni prišlo pri plebiscitu ljudska volja do veljave. V Studencih, pri Mariboru, kjer so bili sami slov. delavci so hoteli slov. krog, malo pred vojno postaviti slovensko šolo. Nemci so pa s ovske starše tako terorizirali, da se je le 16 staršev s 25 otroki upalo javiti pred komisijo za slovensko šolo, 52 staršev pa si ni upalo priti v občinsko pisarno radi nemškutarskega terorizma. In kaj so si upali nemški učitelji! Neki učitelj Schuster v Studencih pri Mariboru se je pred otroki v šoli izjavil: »Jaz grem rajši z Nemci v pekel kakor s Slovenci v nebesa.« Pljunil je in rekel: »Pfiu! Teufel, windische Hunde!«

Preidimo še na druge šole! Spod. Štaj. ni imela niti ene slovenske meščanske šole. Nazadnje so nam bili obljubili eno v Zalcu. Ena dobra tretjina Slovencev je bila na celem Štajerskem. Nemci pa so imeli v vsej deželi 35 meščanskih šol; samo na Spod. Štaj. jih je bilo šest. In vendar je bila večina teh otrok slovenskega pokolenja. Samo na deški meščanski šoli v Celju je bilo leta 1909. 67 Slovencev in 68 Nemcev.

Niti ene slovenske gimnazije nismo imeli. V Mariboru in Celju smo imeli nazadnje za nižje gimnazije vzporednice. V teh se je učil samo verouk, latinščina in matematika v narodnem jeziku. Radi slovenskih vzporednic v Celju je padlo leta 1897. celo Badenijevo ministrstvo, in vsa Avstrija se je v svojih temeljih pretresla. Večina učencev pa je bila na

spodnještajerskih gimnazijah slovenske narodnosti; pa vse se je vzgojevalo v nemškem duhu.

Edina realka v Mariboru je bila ponemčevalnica prve vrste. Pod vladno zaščito so imeli na tej realki študentje svoje nemško bojno društvo »Wölsung«. Kdor ni bil član tega društva, je bil na zavodu nemogoč. Še tistih par Slovencev, ki so obiskovali ta zavod, so nam ponemčili. Zato nismo imeli skoraj nobenih slovenskih geometrov, inženirjev in elektrotehnikov. Strogo se je varoval nemški značaj tega zavoda.

In moško učiteljsiše je bilo bolj nemško kakor slovensko. Par let pred vojno so Nemci še ustanovili v Mariboru nemško žensko deželno učiteljsiše, ki je imelo edini namen, izpodriniti slovenske učne moči.

V Mariboru je bila sadjarska in vinarska šola. Na tej, katero so obiskovali skoraj izključno Slovenci, še slovensčina učni predmet ni bila. Še slovenski govoriti niso smeli fantje med seboj. Strokovne knjige so bile vse nemške. In druge strokovne šole, trgovske, obrtne i. dr. so bile vse nemške. Knjige so bile popolnoma nemškega duha. V raznih knjižnicah je bilo samo prusko blago, polno pruskega duha. V neki čitanki za srednje šole je bilo berilo o najstarejših prebivalcih Avstrije. Kmalu je izginilo tisto berilo in prišel je v čitanko članek o Arminu.

b) Drugi faktor, ki je Spod. Štajer sistematično ponemčeval, je bilo uradništvo. Pri političnih uradih so bili Slovenci bele vrane. Slovenec ni mogel izhajati. Če je udarjal na nemško struno, je še šlo. Če pa je bil količkaj naroden, so ga imeli Nemci za narodnega hujskača, in ni napredoval. Pri glavarstvih smo imeli do zadnjega časa sifilitične nemške barone in grofe, katerim se je brala »trotelozis« že z obraza. Ti ljudje niso znali ničesar drugega, kakor širiti nemški duh. Pritiskal so na okrajne zastope in občine, da so morale nemškutariti. Koliko bojev je prestala n. pr. jarenska občina, da je izbojevala slovensko uradovanje. Koliko se je morala v tem oziru boriti slavna občina Kokarje v Savinjski dolini!

Še huje je bilo pri sodiščih. Tu Slovenec ni našel pravice. Še zagovarjati se ni smel v svoji materinščini. Protokoliral se je vse nemški. Tu in tam, če katera stranka ni razumela čisto nič nemški, se je v slovenskem jeziku na kratko povedalo zakaj gre. Malo strahu so pa še imeli pred slovenskimi advokati. Vedno se je vprašalo pred začetkom razprave, ali znate nemški. Če je stranka le količkaj znala nemški, se je izključno razpravljalo nemški. Če je znal narodnjak prišel kot obtoženec pred sodišče, je navadno izgubil, če je bil še tako nedolžen. Nemški petelini na sodnjih so komaj čakali, da ga obsodijo. Če je narodnjak tožil, je pa tudi izgubil, če je tudi bila pravica na njegovi strani. »Slov. gospodar« je pred poroto v Mariboru bil vedno obsojen, seveda skoraj vedno po krivici. Akoravno je bil Spod. Štajer skoraj popolnoma slovenski, so bili sodniki večinoma Nemci ali nemškutarji. Naši štajerski rojaki so se pa morali klatiti po Kranjskem ali pa po raznih nemških krajih. V zadnjem času je bilo za narodnega Slovenca sploh izključeno, da bi dobil na Spod. Štaj. kako samostojno sodnijsko mesto. Leta 1897. je bilo na slov. Štajerskem na okrajnih sodiščih 20 sodnikov in svetovalcev in izmed teh je bilo le 6 Slovencev; adjunktov je bilo 31, Slovencev le 13. Na okrožnem sodišču v Celju je bil leta 1897. med 15 sodniki le en edini Slovenec, in še ta je bil samo svet. tajnik. Sodiščni okrog pa je štel 197.693 Slovencev in 11.122 Nemcev (po nradnem štetju!!) Razmerje med slov. in nem. sodnijskimi uradniki je bilo tik pred vojno sledeče: Pri okrajnem in okrožnem sodišču v Celju so bili Nemci predsednik in 7 nadsvetnikov, 2 sta bila Slovenca. Od 4 okrajnih sodnikov sta bila 2 Slovenca, od 3 sodnikov en Slovenec. Pri okrajnih sodiščih na deželi je bilo 14 Nemcev in 13 Slovencev. Pri okrajnem in okrožnem sodišču v Mariboru so bili Nemci: predsednik, 9 nadsvetnikov in svetnikov, vsi okrajni sodniki in 2 sodnika; med Slovence se sme šteti 6 svetnikov in nadsvetnikov in 1 sodnik.

(Dalje prihodnitič.)

Castellana, 23./IV. 17.

Na izprehodu dopoldne od 8. do 11. Hladen, čemeran dan, brez solnca. A v zraku je bilo nekaj zdravega, kar prsa so se širila, ko sem ga vdihaval. Bil sem zadovoljen, da sem šel, dasi sem bil sam v toliko, ker vsa naša druga gospoda je ostala »doma«. Setal sem se po tavniku, mislil, premišljal. A edino v teh okoliščinah je delo, ki pomaga, da se pozabi, da sem zaprt in da bom zaprt še eno leto. Vsak dan delati, študirati, čitati, samo da mi neva čas, da gredo brzo te žalostne ure! In delati s silo, delati brez veselja — mora iti.

Več kot smola, ta prokleta smola, ki jo imam jaz vedno — toliko pošte danes, a za mene ničesar. Jeli švabskim cenzorjem smrdi slovenska pošta, je-li na Kranjskem ni vse vredno, da ne pride ničesar iz te »obljubljene dežele!« Morda bom čakal še en mesec, pa ne bo ničesar, morda še dalje. Ajdi k vragom, Gu-din, ker ga lomiš tu, ti sin Brača!

Castellana, 25./IV. 17.

Dobil vroke vendar enkrat pošteno knjigo, »Ganghoferjev roman« »Das Schweigen im Walde«. Čital sem in čital z užitkom. Ni podoben tistim praznim romanom, ki popisujejo prazne dogodke. Tako me že dolgo ni prevzela nobena knjiga! Ali danes mi ne gre, da napišem kaj več o tem romanu — morda jutri!

Vojna se vleče, ofenziva na zahodni fronti napreduje! Le naprej, da bo prej konec! Ne morem misliti danes, tako prazno in pusto je vse!

Castellana, 26./IV. 17.

»Das Schweigen im Walde«. Ganghofer. Blagodejno vplivanje gozdne tišine na človeka. Bolje ni mogel pisatelj tega izraziti. — Knez Ettingen Heinz pride na planino, v tišino gozda, da se tam prerodi, da tam pozabi in izbriše blato mesta, da tam pozabi na ženo, ki jo ljubi, a ki ga je nevredna, ki ga hoče upropastiti. V tišini gozda najde svoje telesno in duševno zdravje. Tu spozna deklico,

hčerko slikarja, ki ga svet ni hotel priznati in ki je iskal tudi v tišini gozda zdravje, iskal pozabljenje bolelosti, ki mu jo je povzročili svet.

Najlepše so scene, v katerih pisatelj slika domačine, lovce, planšarice. Gozdar, zvesta duša, poštena, Pepperl in Burgi, krasna, fino karakterizirana dvojica. In Mazegger? Zakaj ta najde tem miru? Zakaj njega požre goreči gozd? Ker je pretrd, ne skloni se, preveč udan svoji strasti, svoji ljubavi do deklice, ki jo ljubi knez in ki ga ne ljubi. To je tisti slab element, to je žrtva, ki jo zahtevajo naravne sile!

Castellana, 28./IV. 17.

Dnevi brez solnca, življenje brez življenja. In niti enega svetlega žarka ni v to življenje tu! Neznosno je živeti tako brez pravega cilja, brez pravega dela. To se pravi z drugo besedo, počasi umirati v tem čakanju na svobodo. Ko bi vsaj pošta hodila redno, ko bi vsaj ena kartica prišla iz domovine, le eno zdravo od Anice. Počasi izgubim še ono malo energije, ki sem jo imel,

počasi pojde vse k vragom, ker tudi telesno se ne počutim zdravega. In boriti se s finančnimi težkocami, klavrnó živeti mesečno s sto lirami, še za duhan mi ne ostane. In manjka mi perila in mnogo drugih stvari. Ali na koga naj se obrnem, komu naj pišem in ga prosim za pomoč? Nimam nikogar, sorodniki me ne poznajo, prijateljev nimam, ker jih je vzela vojna! Najbolje bi bilo obesiti se na prvo kljuko, da bi bilo tem prej vsega konec. Saj mene ne čaka v celem življenju ničesar dobrega, to vem, ali se že prebije, ako je človek svoboden, ker lahko dela.

Ali bodočnost? Mislim tudi na to, a ne stoji jasna pred menoj — le v enem slučaju, ako bomo mi Slovenci rešeni avstrijskega jarma, potem bi se dalo kaj narediti.

Slab sem, slab — in grešil sem, Anica, grešil proti ljubavi do Tebe, ker nisem veroval Tebi, duša... saj ne moreš, ne smeš, da zabiš na mene, čuješ, duša, ne smeš, ako nočeš grešiti proti najsvetiješemu čustvu, ki ga more imeti človek! Slednjič bo le priromala Tvoja kartica, Tvo-

je pismo bo prišlo k meni v to nesvobodno življenje — in to bo prvi svetel žarek v moje tukajšnje življenje. Ah, pridi, pridi kmalu, da ne umrem ob samem pričakovanju, ob samem hrepenenju po eni vrstici od Tebe. »Ljubim Te in Tvoja sem,« samo te besede mi piši in zdrav bom. Odpusti, Anica, ker sem zopet dvomil, odpusti mi, ker strašno je to moje življenje...

Da bi mogel ostreti vse napake, vse navade, da bi mogel živeti čisto in mirno in se tak vrniti k njej. Ker sicer pride kazen, pride prokletstvo, pride smrt...

Je-li še čas? Je, je! A brzo, brzo, z vso energijo se držati trdnega sklepa, da bo izpoljen...

Castellana, 30./IV. 17.

Včeraj in danes imajo Italijani nek poseben narodno-cerkveni praznik. Danes so bile trgovine zaprte in prebivalstvo je šlo na polja, da tam praznuje ta praznik pomlad. Včeraj zvečer sem videl scene, ki jih ne bom kmalu pozabil. Zraven našega taborišča je cerkev, ali bo-

A. Verbič:

Angleška politika na Sredozemskem morju.

Na dan vojne napovedi Nemčije Rusiji 1. avgusta 1914 je poslal po svojem sekretarju nemški, pred nedavnim časom umrli poslanik Pour-tale, carskemu dvornemu maršalu Frideriku lastnoročno pismo, v katerem ga je rotil, da naj upliva na carja in vodilne politike, da preprečijo poslednji hip sicer neizbežno svetovno vojno. V tem pismu je stal med drugim tudi sledeči stavek: »Vojska bo ogromna nevarnost za vse monarhije!« In na ta stavek se spomni človek s korekturo namesto za »vse monarhije« za sedanji družabni red in civilizacijo, ako pomisli na vojno opasnost, katera leži nad Balkanom in se zaveda starega pravila, da je v slučaju vojne napovedi moči reči kje je počil prvi top, ne pa kje bo odjeknil poslednji strel brzometke.

Izgleda, da se je te opasnosti zavedla Velika Britanija, ki je dovolila doslej črnosrajčnikemu paglavcu v Monte Citorio, da je nemoteno iza njenega krila pobijal okna po domačijah evropskih držav in se igral z vžigalicami okoli balkanske smodnišnice. In to posebno zbog tega, ker ji ni gotovo ostalo nepoznano, da gledajo v Moskvi njeni pristržni prijatelji s silnim veseljem na to pobalinsko ponašanje kodak diktatorja; ker pričakujejo, da bodo vzplamteli plameni sedaj tako ad calendae grecas odmah, njene svetovne revolucije, samo iz ognja, ki ga neti Benito preko Albanije na poprišču krivih balkanskih razračunavanj. Da niso pri teh svojih računih slabi kalkulanti, pričajo uspehi zboljševiziranja ruske, nemške, avstrijske in malo da že ne tudi antantnih vojska leta 1918. Boljševiki teh svojih nad na posledice eventualnih balkanskih zapletljajev prav nič ne prikrivajo, kar sem se imel priliko osebno prepričati iz razgovora z enim njihovih diplomatskih funkcionarjev, baš pred kratkim.

Foreign Office pa ne računa samo zgolj s kalkuli svojih vekovnih azijskih rivalov, nego tudi še z nekim drugim za Britski imperij prevažnim faktorjem — **ravnotežjem v Mediteranu**, katerega hoče, četudi bolj na tih način počasi izigrati Benito, odkar si je vstavil v svoj program žig Otona Velikega: »**Renovatio Imperii Romanorum!**« in vrgel na mizo zopet Sredozemsko vprašanje. Najsi spretno krije svojo Sredozemsko ofenzivo z obkroževanjem Jugoslavije in alarmantno albansko politiko, vendar se v diplomatskih krogih razvoj Sredozemskega vprašanja zasleduje z nemalo pozornostjo, odkar se je jela Italija vedno bolj obračati proti Franciji in voditi politiko, kakor po letu 1881., ko se je po francoski aneksiji Tunisa vrgla v objem Nemčije.

Tunis je danes ena prvih točk sredozemske imperialistične politike Italije, na katerega je aspirirala pred letom 1881. Sicer svojih tuniških želja še ne izreka oficijelno in se zadovoljuje zaenkrat z uspehom doseženim v Tangerju, kjer je dobila sedež v komisiji za administracijo Tangerja. Tem glasneje seveda kriči laški tisk, ki piše tako, kakor mu velevala Monte Citorio in neprestano poziva vlado, da že kaj ukrene v zaščito Italijanstva preko Sicilske ceste v Tunisu, ki je po mnenju laških žur-

nalistov podaljšek Italije v Afriko, kakor Alžir za Francijo.

In to kričanje zajedno z laškimi pomorski letalskimi oporišči na Siciliji in Cirenejki prav nič ne uga-ja Angliji, koje interesi se povsem krijejo z italijansko ekspanzivno protifrancosko politiko usmerjeno proti Nizzzi, Savoiji in Korsiki ter slabljenju francoskega upliva na Balkanu. To pa zavoljo prehoda preko ozke Sicilske ceste, ki deli zapadno in vzhodno kotlino Mediterana in vodi k Suezu, tej prevažni arteriji britanskega carstva. Dokler sta obali Sicilije in Tunisa v rokah dveh si nasprotnih držav, toliko časa bodo plovile angleške ladje nemoteno od Themse preko Suez h Kalkuti. Čim pa bi se vsedla na obe obali Italija, bi ležale skozi Sicilsko cesto plovile ladje pod območjem laških dalekosežnih topov, kakor danes jugoslovenske v Otrantu.

Posledic nastalih iz tega Angleži ne marajo riskirati in bodo moral Italijani gotovo še dolgo čakati, da bo vinarla savojska trikolora na obali Tunisa. Francija je pač statična država in ji Angleži brez skrbi zaupajo, da ne bo prirejela komedij v Mediteranu. Pri Italiji kot tipični reprezentantki dinamičnih držav, pa je potreba računati z vsem, posebno če se še upošteva razne Benitove govore o imperiju in italijanskem Mediteranu, ki done na angleška ušesa priično tako, kakor nekoč Vilheimove božanske kralice »o Neptunovem trizobniku, ki pripada Njemu, admiralu Atlantskega Oceana«.

Italijanski kolonijalni zavojevalni apetit pa se ne javlja samo v Zapadni kotlini Mediterana, nego tudi v Vzhodni, kjer sede Italijani že od leta 1913. izza slavne tripolitanke vojne na otokih Dodekaneza in Rhodusa, kot skakalnici za maloazijski skok v kraje starodavne slave beneških dužev Adalije in Cilicije, ki sta bili Italiji obljubljeni kot koloniji ob vstopu v svetovno vojno. Ker je ta čas adaliska turška kaša, ki jo je skuhal despotski Kemal paša za črnosrajčniškega mačka, nekoliko prevročna, so se jeli oglašati v laškem časopisnem gozdu škorci s pesmijo o potrebi izročitve »Sirije«, ki je danes francoski protektorat, v skrbne italijanske roke. Da so bili pri zadnjem uporu Druzov baš ti škorci oni, ki so največ žvižgali o ruskih črvoncih in boljševiskih komisarjih, je dokaj karakteristično.

Gospodje na Downing Streetu pa niso nič kaj naklonjeni tem italijanskim željam, kakor ne onim, nanašajočim se na Tunis. Vzrok je ponovno v dinamičnem značaju Italije, ki bi se spričo svoje zavojevalne mrzlice gotovo ne zadovoljila ravno s Sirijo, nego pričela operirati tudi na sosedne predele. Med temi se nahaja Mossul, ta britanska Ahilova peta, ki je vse varnejši, dokler se nahaja v njegovem sosedstvu zemlje nasičena Francija, ki ne stremi po novih predelih, nego hoče očuvati za stalno samo že pridobljeno posest.

Zavoljo te pojačane italijanske mediteranske aktivne politike je Anglija v poslednjem času pokazala v Jugoslaviji nekoliko prijaznejše lice. Intervencija angleškega poslanika in pripravljenost dati Jugoslaviji večje posojilo, je moči precej knjižiti na ta

Danes obsmrtnica junaka Zrinskega; spomnili smo se ga. A ni bilo mogoče, da si nabavimo črne trake, ker ljudstvo je bilo na polju radi slavnosti in tudi maša za nas v cerkvi je bila nemogoča, ker je bilo preveč ljudstva! Gledali bomo, da proslavimo dostojno Ciril-Metodov dan in Vidov dan!

Pošta vendar došla, včeraj ena kartica od Ludvika, danes dve kartici od gdč. Ive. To so prvi začetki in upam, da bom s časom le nekaj dobil. Čudno, da od Anice ni ničesar in da mi ne brzojavi svojega novega naslova, saj sem jo zato prosil. Kako, da ima Ludvik več sreče kakor one. Njegova kartica došla, a njene ne pridejo!

Na bojiščih ničesar posebnega. Po mojem mnenju se morejo v kratkem zopet dogoditi važni dogodki na zapadni fronti — in tudi Italijani se morajo enkrat odločiti ali za ofenzivo ali za defenzivo v bojznji pred avstrijsko ofenzivo. Od Italijanov ne pričakujem mnogo!

(Dalec prihodnih.)

račun. Poleg tega pa igra baš pri takozvanem Londonskem posojilu veliko ulogo tudi Sredozemsko vprašanje neposredno.

Anglija predvideva kot političarka na dolgo dobo skorajšnji postanek Velike Jugoslavije z izhodi na tri morja, Jadransko, Črno in Egejsko. Dohod od prvih dveh je v rokah Jugoslovenov, do tretjega — naravnega izhodišča južnih predelov bodoče Velike Jugoslavije — pa je moči priti z udarcem na Solun. Ta udarec je Angliji nadvse nesimpatičen, ker predvideva kot dobra poznavalka Rusije z Janusovo evropsko in azijsko politiko, da bo prej ali slej stala zopet za hrbtom bodoče Velike Jugoslavije in prebila s tem angleški kordon, ki jo je ločil doslej od nezamrznjenega moskovskega okna v svet. Zavedajoč se, da opravi pri Jugoslovenih vdar teže k morju malo s silo, kar je izkusila Avstrija, ki je odrekala Srbiji koridor do Adrije, je posegla globoko v žep in se izkazala pripravljenim finansirati jadransko železnico, ali še bolje jugoslovensko jadransko politiko.

Mi sprejemamo enako ta dar z mešanimi občutki. Na eni strani pomenja zainteresiranje težkega angleškega kapitala za Jugoslavijo in s tem nekako obveznost Anglije, da sodeluje posredno pri garantiranju naših meja; na drugi strani pa nam zapira pohod do Egejskega morja, na katerega obalah leže tudi nemali jugoslovenski interesi in do katerega ima pravo pristopa po vseh geo-

političnih zakonih in nam istočasno veže roke napram bratskemu ruske-mu narodu, brez pardona katerega smo Jugosloveni prepuščeni volji evropskih mogotcev, kakor bilka na polju pomladanskim viharjem.

Kronika.

Predsedstvo oblastnega odbora mariborskega, sklicuje na nedeljo

27. maja t. l. ob 10. uri predpoldne v mali dvorani Narodnega doma v Mariboru

OBLASTNO REDNO LETNO SKUPŠČINO

s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo odbora.
2. Predlog o odvezi ali neodvezi odbora.
3. Volitev novega odbora.
4. Novi statuti Orjune.
5. Predlogi za generalni sekretariat Orjune v Beogradu.
6. Slučajnosti.

Na oblastno skupščino so pozvani vsi člani oblastnega upravnega odbora, in vsi področni mestni odbori, katere zastopajo na skupščini njihovi predsedniki in še po en član, ki je od dotičnega odbora v to pooblaščen.

Pri glasovanju na oblastnih skupščinah ima vsak mestni odbor pravico na en glas na vsakih 50 članov, kakor tudi vsak član oblastnega odbora.

Mestni odbori in člani oblastnega odbora so na oblastni skupščini lahko zastopani tudi po pismenem pooblastilu.

Ker je 27. maja v Mariboru letalski dan, opozarjamo delegate na polovično vožnjo na železnici.

Zdravo!

Odbor.

Izvršni Centralni odbor Akademskih in Srednješolskih Orjun javlja sledeče: Z ozirom na to, da je zlet Severnodalmatinskih Orjun preložen na nedoločen čas, je Izvršni Centralni odbor akademskih in srednješolskih Orjun sklenil, da tudi svojo sejo preloži na nedoločen čas. Toliko v vednost vsem članom Centralnega odbora, vsem klubom in sekcijam pa je bilo to sporočeno z našim dopisom br. 98. c. o. 27/28. Dan in kraj seje bo pravočasno javljen. — Izvršni Centralni odbor.

Gorica. Sledeči sestanek se vrši dne 29. maja ob 20. uri. Obvezna udeležba za vse člane radi važnih zadev. Odsotne bodem črtal iz imenika! **Vodja.**

V deželi miru in reda.

Fašisti vsak dan proslavljajo na vsa usta mir in red, ki vladata v njihovi vzorni državi, ki nima para v vsem civiliziranem svetu. Koliko pa odgovarja njihovo bahanje resnici, vidimo lahko vsak dan, če bremo o političnih pobojih, ki jih pa fašizem poizkuša na vsak način potlačiti, da jih ne izve izozemstvo in pride s tem fašizem ob kredit. Seveda, dosti takih klavnih incidentov nam ostane skritih, ker je njihova cenzura na vsa moč čuječa.

SVILA.

Če se s svilo pravilno postopa, bo izdržala dolgo in se ne bo potrgala niti razpala.

Radi tega svila ne sme priti v vročo vodo, ampak jo je treba nalahno premečkati v mrzli raztopini »RADIONA«.

Ker je »RADION« izredno sredstvo za pranje, je tak način pranja popolnoma zadosten, da svilo čisto opere.

Po takem pranju se svila izpere v mrzli vodi, a prvi taki vodi se doda malo kisa, da se pokažejo barve v svojem pravem sijaju.

Posebno važno je, kako se svila suši. — Svilo je treba zaviti v platno in gladiti z likalnikom, ko je še malo vlažna. Tako bo svila ohranila svoj sijaj.

odposlanec-špijonom, da bi se mu v bodoče za vselej onemogočilo lškarijotovo delo.

IZZA KULIS KOBARIŠKE OFENZIVE.

Predzgodovina kobariške ofenzive je poznana. Centralne sile so se zanjo odločile šele po dolgem cinkanju in na nujne prošnje šefa avstrijskega generalnega štaba, ki ni garantiral, da bodo avstrijske razredene divizije zadržale 12. pripravljajočo se italijansko ofenzivo.

Ko je nemška Vrhovna vojna komanda odredila 7. divizij v pomoč Avstrijcem, je poslal Hötendorff nujno brzojavko Ludendorffu, da naj število pomočnih divizij podvoji. Ludendorff je lakonično odgovoril: »Da je za ofenzivo samo še s pol srcem!«

Moža je namreč silno razljutilo zakulisno diplomatiziranje cesarja Karla s poznano ponesrečeno princ Sikstovo mirovno misijo in nastop Czernina proti nemški Vrhovni komandi, ki se je končal s padcem po miru stremečega Bethmann-Hollwega.

Čudno vlogo je igral pri dispo-niranju sumni izvedbe napada proti Italiji cesar Karel, ki je dejal po veliki zaslugi cesarice Cite razrešeni-nemu bivšemu šefu generalnega štaba Konradu Hötendorffu:

»**Napad preko Soče pojde kveč-jemu do Tagliamenta... Napad iz Tirolske ni vzeti v poštev!**« Kaj je pomenjala ta ugotovitev razume danes marsikdo, ki ni mogel razumeti za Kobariške ofenzive, čemu ne udarijo Avstrijci s Tirolskega boka in zajamejo celega italijanskega mačka v zadržnjeni vreči od Tirolske do Benetk.

V skladu s to izjavo je odklonil cesar Karel tudi predlog nemškega generala Krafft v. Delmusingena, da udarijo Nemci s Tirolske in zajamejo celo italijansko vojsko. Kot vzrok je navajal, da ni moči avstrijskih čet več pripraviti za napad v smeri iz Tirolske proti Benečiji. Ob tej priliki se je obrnila energična cesarica Cita na Karla z zahtovo, da se je obrnil le-ta na Wilhelma II. in ga zaprosil, da prepove uporabo nemških čet pri Kobariški ofenzivi. Kakor se glasi: ta zahteva neverjetno, tako pa je resnična in po generalu v. Cramonu v knjigi: »Naš avstro-ogrski zaveznik!« potrjena. Ob tej priliki notorične veleizdaje cesarice Cite se človek spominja pobešenih jugoslovenskih veleizdajalcev in veleizdajalk, ki so morali na morišče samo zato, ker so ljubili svoj narod.

Navzlic paničnemu begu Italijanov so zagrešili tudi Nemci pri Kobariškem prodoru težke napake. Tako so bile nemške čete generala Otto von Belowa skoro povsem neizsolane za gorski boj. Naloga Belowega kora je bila predreti italijanske pozicije v dolžini Kobariid-Tolmin in priti za hrbet na Banjški visoki planoti stoječi armadi, sediti radi atentata na Mussolinija zapre-ga generala Capella. Izvrševalec te naloge je bil general jurišne divizije Lequis, ki je imel zasesti drugi dan po prodoru Čedad in zaključiti ob-roč okoli Capellove armije, obkolje-ne v centru in na severu po Belowih

četah in na jugu po Borojevičevih odredih. Jurišna divizija generala Lequisa je bila za težko nalogo prešibka in je prišla v Čedad šele četrtega dne. S tem se je posrečilo velikemu delu Capellove armade izveči se iz zanke in so bile zajete samo čete severnega krila.

Se vse bolj pa so ga polomili Avstriji pod komando Borojeviča. Pri zasledovanju italijanske Primorske armije je doseglo južno krilo Borojevičeve vojske mostove na Tagliamentu pred Italijani. Komandant teh trup feldmaršallautnant Goinger je z njimi takoj zavzel bojne pozicije pri Madriffu in Latisani, kjer sta se nahajala mostova preko ogromno naraslega Tagliamenta. Pri na ta način odrezani italijanski Primorski vojski se je nahajal tisti hip italijanski kralj. Ko sta si Goinger in Borojevič že me la roke nad tem bankerom italijanskega orožja, pa sta sprejela strikten ukaz z dvora, da se morata umakniti in omogočiti beg kralju Viktorju Emanuelu in 200.000 možem Primorske vojske.

V skladu s tem odlokom so sprejele avstrijske čete ukaz, da naj ne vlačijo s seboj mostovnega materiala, kar je tudi nemalo pripomoglo h končnemu stopu na Piavo.

Ko je tako ubežala v paničnem strahu zdecimirana italijanska vojska proti Pijavi, se je obrnil Conrad v. Hötendorff na cesarja Karla in nemško Vrhovno komando s prošnjo, da ojačijo Tirolsko armado in mu dovolijo sunek Italijanom v hrbet. **Prejel ni nikakega odgovora!** Navzlic temu je ukazal juriš na italijanske postojanke, ki so padale ena za drugo. Melitta, Col de Rosso in Val Bella. Namesto, da bi tedaj odredil Karel, kot vrhovni komandant prevoz odvisnih divizij iz Benečije, kjer se je skrajšala fronta od 330 km na 220, je poslal iz Badna Conradu brzobjavko: **»Vsak boj je treba prekiniti! Zavzemite stalne položaje! Napad na Italijo je ustavi!**

Da so se zgodile te pogreške, nastale iz gotovih lahko razumljivih pobud, nas Jugoslovane navzlic temu, da je bila Italija s tem spasena, vesel, ker težko nam, če bi v tistih dneh nemške čete marširale do Turina in zgrabile Francoze na nezaščiteni italo-frančoski meji. Morda bi se v tem slučaju obrnilo kolo zgodovine vse drugače in bi bili mi še vedno sužnji Habsburžanov in bi se danes preko nas vzpenjali loki nemškega mostu do Adrije.

ITALIJANSKI GLAS O PRIOBČITVI DIPLOMATSKIH DOKUMENTOV V »ORJUNI«.

Nord-Süd Korespondent, italijanski list v nemškem jeziku izhajajoč v Münchenu z dne 5. aprila t. l. prinaša interesantno poročilo o priobčenju diplomatskega pisma g. generala Bodrera italijanskemu konzulu v Ljubljani v »Orjuni«, ki

ga seveda označuje kot prosto izmišljotino. Omenjeni list se je povzpel celo do gorostasne trditve, da je »Orjuna« osebni list, oz. kot se izraža »Nord-Süd Korespondent« doslovno »Sprachrohr« notranjega ministra g. dr. Antonia Korošca. Obelodanjenje tega dokumenta je torej rimski gospodi skrajno neprijetno in razumljivo je, da skuša sedaj italijanska diplomacija sprati nekvalificiran korak svojega akreditiranega poslanika v Beogradu. Nam je končno popolnoma vseeno, kateremu ministru pridružujejo italijanski oficijelni krogi naš list, ker smo uverjeni, da svoj cilj s to svojo tendenco gotovo ne bodo dosegli. Dokazali pa so s tem člankom, da jih je naša akcija proti zahrbtnemu vmešavanju Italijanskih diplomatskih osebnosti v naše interne zadeve zadela v živo in čutijo potrebo ublažiti učinek, ki so ga napravili priobčeni dokumenti v inozemstvu. Zanimivo pa je tudi, da spravlja predstojeci odpoklic g. generala Bodrera kot poslanika kraljevine Italije iz Beograda v neposredno vez s priobčitvijo teh dokumentov, četudi zatrjuje ob zaključku »da se g. general Bodrero po končanem dopustu sigurno povrne na svoje mesto ter brez dvoma prijateljsko izmiri z zunanjim ministrom g. Marinkovićem.«

Krize od početka pa do konca. Naše stalne krize v vrhovnem vodstvu države so postale že tako odurne, da so prešle poštemu državljanu že popolnoma v živce. Te krize datirajo od onega hipa, ko se je skoval nesrečni troimeni naziv naše države in se ustavno ustanovil centralizem. Ta nesrečna oblika je postajala dan za dnem dobro došla spotika vsem partijam, ki so zastopane v našem parlamentu. Se vsaka stranka, ki je prišla na krmilo, je nervozno zagovarjala troimenost in centralizem, a ko je prešla drugi dan v opozicijo, se je vehementno zagnala prav v to, kar je včeraj zagovarjala z vso silo. Ta pojav je sam na sebi nenormalen in neresen in spada bolj v komedijantstvo, pa naj se kaže pri tej ali oni stranki. Enotnost države ne pride nikdar v poštev, dokler ne izgine ta nenaturna, dasi vstavno zagotovljena formula, in dokler se bo rabil v nevshečem političnem boju izraz »prečanstvo«. Zadnji čas bi že bil, da se likvidira Sava in Dunav in se za vedno črta fraza o nekaki manjšini in večini. A razbesnela politična strast divja vedno huje in sam bog ve, da konec tem krizam ne bo nikdar zmagoslaven in ga bodo čutili naši potomci na svojem razbičanem hrbtu. To naj bi si zapomnile naše frakcije »če hočejo«, da jih bo bodočnost blagoslavljal.

Orjuna ni in ne bo nikdar organizacija mas, ki niso navalene prevzeti in izvrševati težkih bremen dolžnosti, naloženih slehernemu Orjunašu.

Tužni glasi.

Borba proti spomenikom. Krvavi krnski dogodki so razbili Volaričev spomenik barona Čehovina, artileristov je najprej oskrumila, nato pa odpeljala Vilharjev spomenik v Postojni, oblasti so dale odstraniti spomenik v Logu pri Vipavi, postavljen nekemu ogrskemu vojaku, ker je bil napis sestavljen v ogrskem in poleg tega še v slovenskem jeziku. Sredi meseca marca so pa dali odstraniti spomenih barona Čehovina, artilerijskega višjega častnika v avstrijski armadi. Sorodnik Čehovina je moral sneti kip s podstavka ter ga zakopati dva metra globoko v zemljo. Top, ki je tvoril del spomenika, pa je daroval cerkvi, da se preljuje v zvonove.

Brisanje slovenskih napisov. Slave in uspehi naslne politike nekaterih političnih tajnikov ne puste mirnega spanja drugim njihovim tovarišem. Čim izvedejo nekateri kako uspešno akcijo proti našemu rodu, že jim slede njihovi sosedni tovariši. Grazioli je prvi odpravil slovenske napise, nato mu je sledil komenski tovariš, nekaj časa za tem pa ajdovski tovariš, vipavski, bovški in kobaridski. Dalmatinski emigran dr. Marzan, podeštat v Tolminu, kliče sedaj k sebi tolminske trgovce in sploh obrtnike ter jih nujno sila, da morajo izbrisati slovenske napise. Kliče jih k sebi v urad posamič ter jih obdelava in pritiska nanje, da morajo izbrisati napise. Na posebni okrožnici se mora vsak podpisati, da izbriše slovenski napis.

Postopanje milice. Ni ga kraja, v katerem je nastanjena fašistovska milica, ki ne bi občutil prej ali slej njenih surovih manir bodisi v zatiranju narodnostnih pravic, bodisi v teptanju čisto navadnih državljan-skih pravic posameznika. V večini večini slučajev so poveljniki fašistovskih oddelkov v naših krajih tudi politični tajniki. Kot vojaški poveljniki izvajajo fizično nasilje nad ljudstvom, kot politični tajniki pa dajo občutiti prebivalstvu ves pritisk uzakonjenega nasilja. Podrejeni »caposquadre«, nekdanji avstrijski četovodje, pa ne zaostajajo za svojimi častniki in jih v fizičnem nasilju celo prekašajo. Poleg nešte-tih slučajev navačajmo danes caposquadro Capra iz Sardinije, poveljnika fašistovskega miličarskega oddelka v Granta pri Nemškem Rutu.

Značilno je, da je mnogo miličarjev v naših krajih iz Sardinije in da se po večini jako surovo obnašajo. Tako je v nedeljo 23. aprila vdrl Capra v Nemškem Rutu v gostilno, kjer so imeli fantje ples ter pričel s puškarnim kopitom divje svatni na levo in desno, tako da je kmalu obležalo kakih 5 fantov pobitih na tleh. V istem tednu je poklical v svojo pisarno fanta »Timeta« na Trojah, ga pretepel ter mu nastavljal bajonet na prsa z ukazom, da mora podpisati neko izjavo. Isti Capra je hotel na

vsak način, da bi mu prebivalstvo v Nemškem Rutu podelilo prapor. Ničhe noče o tem nič slišati. Zato se je vršilo nabiranje eksekutivnim potom s pretinjami in grožnjami. Posebno fantje niso več varni in nimajo več miru pred neprestanim zalezovanjem, lovenjem in pretepanjem. Zato so sklenili, da pobegnejo v posameznih skupinah v Jugoslavijo. Za njih namero je izvedel caposquadra Capra in takoj mobiliziral varnostne moči; celo iz Tolmina in Kala so mu prišli na pomoč posamezni oddelki. Dva dni so stražili miličniki skriti za ruševjem, skalami in čermi. Dva miličarja so spustili po vrveh na skalnato polico v steni na opazovališče, pod katero bi morali priti fantje. Naveličani čakanja in močenja v steni so se odločili, da se vrnejo domov. Komaj je bila stena prosta, že so prišli preko nje tiho in neslišno fantje. Na vrhu ob obmejnem kamnu so zapeli klubovalno »Hej Slovani«, nižje spodaj pa so prevarani miličarji kleli in metali od jeze karabinke ob tla.

Potek 1. maja. Dva dni prej je že bila mobilizirana vsa varnostna armada miličarjev, orožnikov in financev. Po vseh vaseh, trgih in posebno po mestih so neprestano patrolirali naokoli varnostni organi. Ljudje, ki so po pravici ali krivici dolžni komunizma, so bili odvedeni v zapore. Toda kljub vsemu temu so se pred nosom varnostnih oblasti trosili lepaki z pozivi proti fašizmu in fašizmu. Na raznih krajih, visoko na vrhu hriba, je v zgodnjem jutru viselo nekaj rdečih zastav. Močni miličarski oddelki so jih odstranili. Posebno mnogo opravka so imeli miličarji v Podgori pri Gorici, Solkanu in sploh v bližnji gorški okolici.

»Parola Libre« je razpisala leta 1923. nagrado za najboljši roman, ki izide tekom leta v francoščini. Kaj ko bi se našel pri nas kak mecen, ki bi razpisal nagrado za najordinarnejšo psovko, ki pade v parlamentu tekom burnih debat naših vrlih otcv domovine? Morda bi pri tem še kaj pridobilo naše jezikoslovje, ki gotovo nima zabeleženih v debelih slovarjih vseh cvetk naše psovkologije; ki jo tako mojstrsko obvladajo nekateri jugoslovenski istaknuti parlamentarci.

VERSKO VPRAŠANJE V ZASEDENEM OZEMLJU.

Pred kratkim je priobčil tržaški »Piccolo« zelo obširen članek o tem vprašanju, ki je postalo zlasti v zadnjem času silno pereče. Po daljšem uvodu prinaša list pogovor, ki ga je imel z nekim visokim cerkvenim dostojanstvenikom, ki stoji zelo blizu tržaškega škofa Fo-

EKSPORTNA HIŠA

„LUNA“

Maribor, Aleksandrova cesta 19

trgovina z galanterijo, drobnarijo, nogavicami vseh vrst, pletenimi, vezinami ter raznimi potrebščinami.

Posebni oddelek za igrače.

Na drobno! Na debelo!

Inserirajte v »ORJUNI«!

OCARINJENJE

vseh uvoznih, izvoznih in tranzitnih pošiljk oskerbi hitro, skrbno in po najnižji tarifi **RAJKO TURK**, carinski posrednik, **LJUBLJANA**, Masarykova cesta 9 (nasproti carinarnice). Revizija pravnega zaračunavanja carine po meni deklariranega blaga in vse informacije brezplačno.

SPOMLADI

naj izgledajo tudi Vaše obleke sveže in kakor nove, zato pustite iste kemično čistiti, barvati, plisirati in likati v tovarni **JOS. REICH, LJUBLJANA** POLJANSKI NASIP 4-6. Sprejemališče: **ŠELENBURGOVA ULICA ŠT. 3** Izvršitev v 24 urah. Postrežba točna. Cene zmerne.

IVAN JAX IN SIN
LJUBLJANA, Gosposvetska cesta 2.
ŠIVALNI STROJI
izborna konstrukcija in elegantna izvršitev iz lastne tovarne. 15. letna garancija. Vezenje se poučuje pri nakupu brezplačno.
PISALNI STROJI „ADLER“
Koles iz prvih tovarn. Dürkopp, Styria, Waffner (Orežno kolo). Pletilni stroji vedno v zalogi. — Posamezni deli koles in šivalnih strojev. Daje se tudi na obroke! Cenike franco in zastoni.

Stereoskop za plastično gledanje

v žepni obliki kaže presenetljivo različno originalne akte, krajevne slike, kakor: Ceylon, Amsterdam, Pompeji, Praga i. t. d.

Razpošilja:

Novinski biro, Ljubljana, Šelenburgova 7/II.
Cena aparatu z 10 dvojnimi slikami 90 Din.
Nadaljnje serije slik po 35 Din.
Poštne prosto.

TOVARNA
POHIŠTVA
I. I. NAGLAS
Turjaški trg št. 6
priporoča svojo veliko za logo vsakovrstnega pohištva po najnižjih cenah

Učiteljska tiskarna v Ljubljani

je najmoderneje urejena ter izvršuje vsa tiskarska dela od najpreprostejšega do najmodernejšega. — Tiska šolske, mladinske, leposlovne in znanstvene knjige. Ilustrirane knjige v eno- ali večbarvnem tisku. — Brošure v malih in tudi največjih nakladah. Časopise, revije, mlad. liste.

Okusna oprema ilustrir. katalogov, cenikov in reklam. listov. Lastna tvornica šolskih zvezkov.

Šolski zvezki za osnovne in srednje šole
Risnike, dnevnik in beležnico.

garja. Radi velike važnosti pramo članek v skoro dobesednem prevodu. Uvod se glasi:

Problem duhovnikov in političnega delovanja, ki ga izvršuje v nekaterih delih Istre, je stobil v zadnjem času v posebno aktno fazo. Ta problem je bil prvotno predmet proučevanja z naše strani, kajti od njegove postopne rešitve odvisi veliko političnega dobrotbitja v obmejnih pokrajinah. Princip, ki smo ga pred kratkim postavili, je sledeči: do sedaj se je razmotrivalo vprašanje duhovnikov v čisto periferičnem značaju. Z drugimi besedami: proučevali so samo posamezni slučajji nezaželjenih duhovnikov, ki so bili notorični slavočili in torej protitalijani. Tako so bili odstranjeni politikantje in hujskači ne da bi se s tem preprečila možnost, da bi se pojav posnovil. Resnično se je zgodilo, da je bil duhovnik odstranjen, ker je bil osumljen političnega delovanja proti italijanskim interesom, pa je njegov naslednik, bodisi radi težke izbire ali drugega vzroka, kmalu pokazal iste tendence, kakor njegov prednik.

Po našem mnenju se mora zadeva razmotrivati z nekakega osrednjega stališča, t. j. kot problem kurije. Prepričani smo o tej resnici: da dobri škofje delajo tudi dobre duhovnike. In to resnico posnemamo iz cerkvene zgodovine in iz hierarhičnega reda, ki jo urejuje že skozi stoletja.

Nato preide članek na pogovor z omenjenim cerkvenim dostojanstvenikom. Najprej navaja izjavo tega dostojanstvenika o katoliških organizacijah, in sicer:

»Dobro je, da ugotovimo takoj, da ni slovanskih katoliških društev in tudi ne takih, ki jih tvorijo Slovani z izjemo redkih deklisih Marrijinih družb in ene mladeniške take družbe. Ta pa je včlanjena pri italijanski katoliški mladini in je imela že dobre narodne uspehe. Naši mladeniči se udeležujejo vedno vseh manifestacij narodnega življenja, ne da bi s tem storili le kak formalen akt, temveč, da izražajo jasno mišljenje, ki ga nosijo v srcu.«

(Konc prth.)

Moč in sila Orjuna stojita in padata z disciplino Orjunašev.

HOTEL „MARIBORSKI DVOR“ (A. OSET)

NOVO! MARIBOR NOVO!

NOVI MEŠČANSKI HOTEL

Palača pokojninskega zavoda pri dravskem mostu. Popolnoma na novo urejen Restavracija. Kopalnice. Avtogaraža. Hladilnica in izdelovanje ledu v hiši. Portir na kolodvoru. — Tel. 302.

STAVBENI LES na obroke

krajše ali daljše, vsem onim, ki si nameravajo postaviti lastno hišico za stanovanje.

Fran Šuštar, lesna industrija
Ljubljana, Dolenjska cesta 12.

TELEFON ŠTEV. 2424.

Malinovec, Orangeade, Citronade

in ekstrakte za kraherle izdeluje v najfinejših vrstah in prodaja po zmernih cenah

„ALKO“, tvornica konjaka, likerja, ruma in sadnih sokov
LJUBLJANA

Knjigarna, umetnine in muzikalije

Goričar & Leskovšek, Celje

Veletrgovina s papirjem, pisalnimi in risalnimi predmeti. Zaloga vseh tiskovin za urade in privatnike.

Lastna zaloga šolskih zvezkov, risank in risalnih skladov.